

Revitalizacija sjećanja-izražajne mogućnosti bakropisa

Zekić, Iva

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:251:654176>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-06**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU
ODSJEK ZA VIZUALNE I MEDIJSKE UMJETNOSTI
SVEUČILIŠNI PREDDIPLOMSKI STUDIJ LIKOVNA KULTURA

IVA ZEKIĆ

**REVITALIZACIJA SJEĆANJA – IZRAŽAJNE
MOGUĆNOSTI BAKROPISA**

ZAVRŠNI RAD

MENTOR:

doc. art. Mario Matoković

SUMENTOR:

Krunoslav Dundović, umj. suradnik

Osijek, 2024.

SAŽETAK

Završni rad „Revitalizacija sjećanja – izražajne mogućnosti bakropisa“ sastoji se od šest grafičkih listova otisnutih u tehnici dubokog tiska, odnosno bakropisa. Serija grafika primarno se bavi proučavanjem i istraživanjem sjećanja. Sjećanje je povezano s prizorima iz djetinjstva, odnosno prisjećanjem određenih kadrova unutrašnjosti bakine i djedove kuće u kojoj sam živjela nekoliko godina i provodila ljetne praznike. Glavni fokus stavljen je na određene kadrove koji su mi ostali u najjasnijem sjećanju te bi se moglo reći da su na mene ostavili važan dojam. Uz svaki takav kadar me veže određeni događaj ili anegdota. Tijekom skiciranja i razvijanja ideja upotrebljene su fotografije iz obiteljskog albuma kako bi se upotpunila sjećanja, a to je ujedno i dovelo do toga da su mi se tijekom razvijanja ideja u sjećanje vratili određeni trenutci koje sam još jasnije mogla prenijeti na matrice.

Ključne riječi: sjećanje, prošlost, linija, bakropis

SUMMARY

The final paper "Revitalization of Memory – Expressive Possibilities of Etching" consists of six graphic prints created using the intaglio printing technique, specifically etching. The series of graphics primarily focuses on the study and exploration of memory. The memories are connected to scenes from childhood, specifically recalling certain frames of the interior of my grandmother's and grandfather's house where I lived for several years and spent summer holidays. The main focus is placed on certain frames that have remained most vividly in my memory, and it could be said that they have left a significant impression on me. Each such frame is associated with a particular event or, more precisely, an anecdote. During the sketching and development of ideas, photographs from the family album were used to supplement and memories, which also led to the return of certain moments in my memory, allowing me to transfer them even more clearly onto the matrices.

Keywords: memory, past, line, etching

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Iva Zekić potvrđujem da je moj završni rad pod naslovom Revitalizacija sjećanja – izražajne mogućnosti bakropisa te mentorstvom doc. art. Mario Matoković rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Osijeku 10.09.2024.

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. PAMĆENJE	2
2. 1. AMNEZIJA.....	2
3. IDEJA.....	3
4. TEHNIČKI DIO ZAVRŠNOG RADA	8
4. 1. BAKROPIS KROZ POVIJEST.....	8
5. ZAKLJUČAK.....	11
6. LITERATURA.....	12
7. PRILOZI.....	13

1. UVOD

Završni rad *“Revitalizacija sjećanja – izražajne mogućnosti bakropisa“* predstavlja povratak u prošlost i njeno istraživanje kroz medij grafike. Ideja za ovu temu došla je iz same znatiželje za prisjećanjem događaja iz djetinjstva koji su se odvijali unatrag deset godina te se u ovoj seriji grafika koja se sastoji od šest grafičkih listova izvedenih u dubokom tisku tehnikom bakropisa isprepleću različiti prizori prošlosti, uspomena i događaja koji stoje iza svakog ovog prikaza s fokusom na samom prisjećanju prošlosti i njenom nadopunjavanju korištenjem višefaznog jetkanja s ciljem i željom produblivanja i revitalizacije sjećanja.

2. PAMĆENJE

Ljudsko pamćenje je aktivnost koja nam omogućuje da se prisjetimo već poznatih informacija te se ono odvija u mnogim dijelovima mozga u isto vrijeme i samim time neke vrste sjećanja ostaju dublje i dulje u nama, a neke kraće. Dakle, sve što smo kroz život proživjeli, iskusili ili naučili ostaje u našim sjećanjima. Temeljna razlika je u vrsti sjećanja.¹

Pamćenje se prema vrsti dijeli na eksplicitno ili deklarativno i implicitno ili nedeklarativno pamćenje. Eksplicitno pamćenje je svjesno pamćenje, odnosno svjesno pohranjivanje emocija. Kada govorimo o vrstama pamćenja, u to možemo uključiti i semiotičko i epizodno pamćenje. Semiotičko pamćenje je pamćenje općih činjenica (opće znanje), a epizodno pamćenje događaja koje smo doživjeli. Zatim implicitno pamćenje se naziva još i automatska memorija jer se odnosi na informacije koje pohranjujemo nehотиčno te isto ne zahtijeva svjesno pronalaženje podataka u pamćenju, samim time ona sjećanja koja lakše ostaju u našem umu.²

Prema trajanju pamćenje dijelimo na senzorno, kratkoročno i dugoročno pamćenje. Kada govorimo o senzornom pamćenju, ono se odnosi na vrlo kratak vremenski period (0,5 do 2 sekunde). Zatim kratkoročno pamćenje koje traje od nekoliko sekundi sve do minute. Kada govorimo o kratkoročnom pamćenju, u to možemo svrstati razmišljanje ili donošenje odluka, zatim dugoročno pamćenje je ono pamćenje gdje informacije mogu biti pohranjene duži vremenski period i odnosi se na znanja i vještine koje smo stjecali kroz život.³

2. 1. AMNEZIJA

Amnezija je gubitak pamćenja na neko određeno vrijeme, ona nastaje uslijed neke vrste traume na mozgu. Postoji više vrsta traume. Opća amnezija obuhvaća sve vrste osjećaja, djelomična amnezija samo neke vrste sjećanja. Retrogradna amnezija događa se kada zaboravljamo stvari koje smo znali prije traume, anterogradna amnezija je kad ta trauma utječe ili u potpunosti zaustavlja mogućnost formiranja novih sjećanja.⁴

¹ GeeK.hr Znanost. Hrvatski znanstveni-popularni portal <https://geek.hr/znanost/clanak/ljudsko-pamcenje-kako-stvaramo-zaboravljamo-i-prisjecamo-se-sjecanja/> [pristup: 24.08.2024]

² Hrvatska enciklopedija. URL:<https://www.enciklopedija.hr/clanak/pamcenje> [pristup: 24.08.2024]

³ Pozvek, E. (2024) Pamćenje. Varaždinski učitelj: digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje,7(14),106-116

⁴ Hrvatska enciklopedija. URL:<https://www.enciklopedija.hr/clanak/amnezija> [pristup: 24.08.2024]

3. IDEJA

U prvoj fazi rada, odnosno samim počecima rada razmišljala sam o tehnici te sam se dvoumila između *réservage* i bakropisa. Prvobitno sam počela skicirati svoje ideje na način da sam sa što slobodnijim pokretima crnim tušem s malo debljim kistom slikala na papiru. (Slika 1., Slika 2.)

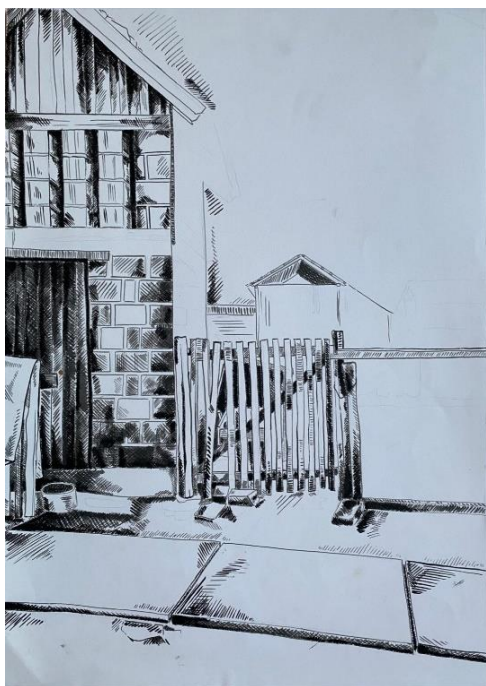
Slika 1. Skica tušem

Slika 2. Skica tušem

Nakon toga sam skice prenijela na ploču u pokušaju da ih realiziram u tehnici *réservage*, no kada sam otisnula matricu, otisak nije bio zadovoljavajući budući da sama tehnika *réservage* ne omogućuje detaljan izraz kakav sam željela ostvariti. Tako sam se, nakon tehnike *réservage*, odlučila za bakropis, tehniku u kojoj je bilo moguće prikazati detalje na uvjerljiv način.

Druga faza moga rada bila je izrada skica za bakropis. Njih sam skicirala crnim tušem i što je moguće tanjim kistom. U izradi skica nisam se pretjerano posvetila detaljima već su mi one isključivo služile samo kako bih riješila kompoziciju samih radova i kako bih se u daljnjem radu na matricama mogla lakše orijentirati, a tek kad sam iste prenijela na matricu, počela sam se baviti detaljima tako da je većina skica ostala „nedovršena“ i lišena detalja. (Slika 3., Slika 4.)

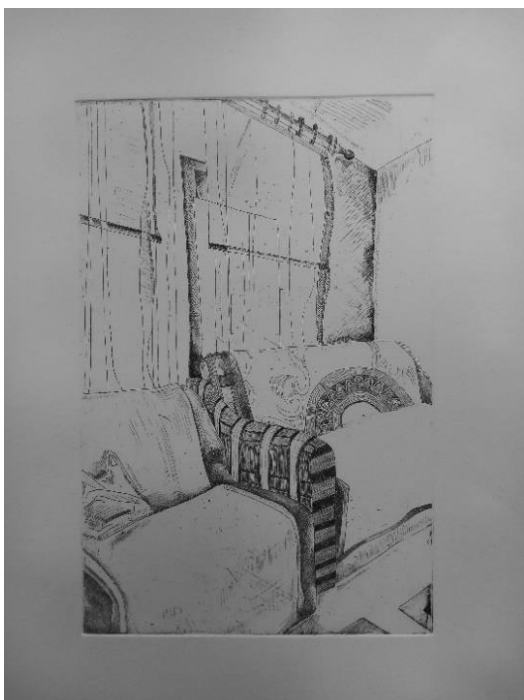
Slika 3. Skica tušem

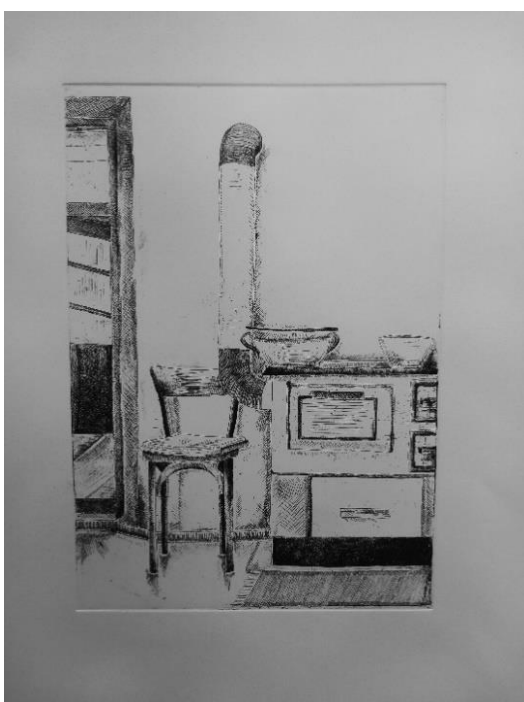
Slika 4. Skica tušem

Nakon odabira tehnike nisam bila sigurna koju bih veličinu matrice odabrala tako da sam u skiciranju koristila različite formate papira kako bi mi bilo lakše odlučiti se. Kombinirala sam unutarnji prostor bakine i djedove kuće s vanjskim prostorom. Glavni fokus stavljen je na moje sjećanje, pa sam odabrala one kadrove kuće kojih se najjasnije sjećam. Svaki od tih kadrova na mene je ostavio bitan dojam i za svaki dio kuće i njene okolice veže me određeno sjećanje, događaj ili anegdota.

Na prvoj matrici (Slika 5.) prikazala sam u središtu stari krevet na kojem sam uvijek spavala kada bih dolazila k baki i djedu. Stranicu od kreveta stavila sam u središte formata te sam ju prikazala što detaljnije, a staru sam deku i ostali dio kreveta ostavila na razini skice, to jest nedovršen, kako bih naglasila osjećaj nepotpunog i zaboravljenog sjećanja. Na drugoj matrici (Slika 6.) odlučila sam se prikazati stari limeni crnobijeli *šporet* i pored njega staru drvenu stolicu na kojoj se nalazila spužva za sjedenje koju je izradio moj djed budući da mi je takav motiv ostao duboko urezan u sjećanju jer sam u djetinjstvu zajedno s bakom i sestrom na tom *šporetu* pekla i kuhala razne vrste jela. Te su dvije grafike kadrovi iz kuće, a ostala su četiri prikaza vanjskog prostora.

Slika 5. Završni rad

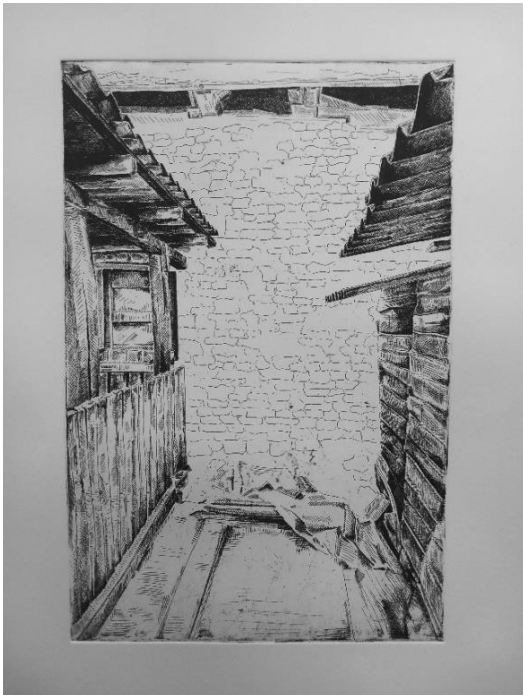
Slika 6. Završni rad

Na trećoj sam matrici (Slika 7.) prikazala *pušnicu* za sušenje mesa nakon kolinja, izgrađenu od cigle koja se nalazi odmah do prolaza koji vodi do vrta i voćnjaka. Na četvrtoj sam matrici (Slika 8.) prikazala prostor i zid zgrade sagrađene od stare zemljane cigle koja je služila kao svinjac i prostor u kojem su se nalazili pilići i zečevi . Između navedenog prostora

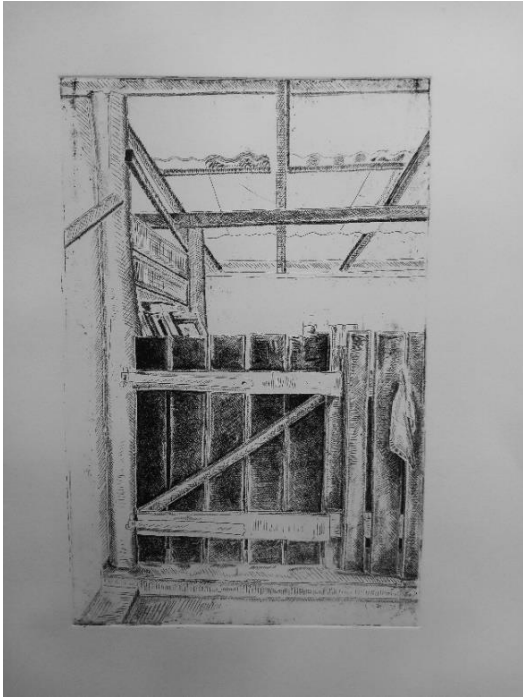
s desne se strane nalazio stražnji dio kokošinjca, a s lijeve strane vanjski svinjac s pregradama koji je vidljiv i na petoj matrici (Slika 9.) na kojoj su prikazana vrata jednog od ulaza u svinjac. Taj kokošinjac je vidljiv i na posljednjoj matrici (Slika 9.) na kojoj je prikazan ulaz u isti.

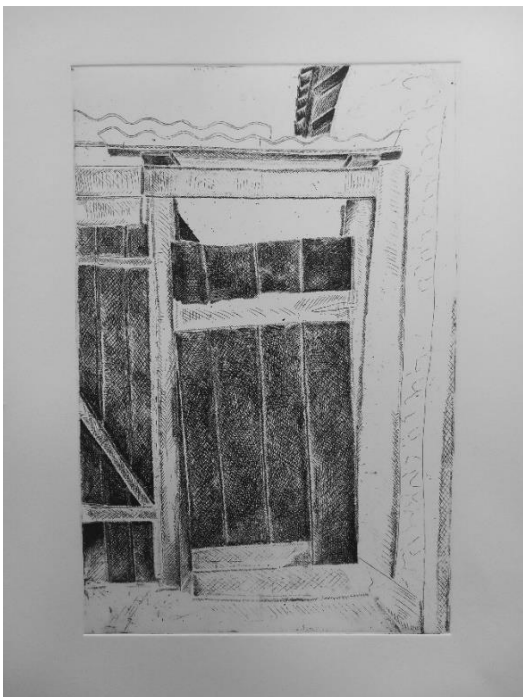
Slika 7. Završni rad

Slika 8. Završni rad

Slika 9. Završni rad

Slika 10. Završni rad

4. TEHNIČKI DIO ZAVRŠNOG RADA

Za izradu završnog rada korištene su cinčane ploče. Dimenzija 20 x 30 cm te su iste otisnute na papiru *Fabriano rosespina bianco 285g/m²* dimenzija 34,1 x 49,5 cm. Ploče su pripremljene za korištenje na način da su brušene vodenim brusnim papirom od grublje granulacije oznake *P800* prema finijoj granulaciji *P1000* pa sve do *P1500* te je završno poliranje odrađeno pastom za poliranje metala, takozvanom *Purol pastom*. A za uklanjanje masnoće i prljavštine s ploče bilo ju je potrebno odmastiti likvijem, odnosno sredstvom za pranje posuđa. Nakon što je ploča odmašćena, obradila sam rubove, tzv. *fasete* ploče te površinu ploče zaštitila asfaltnim lakom, to jest grundom otpornim na djelovanje jetke, a nakon što se asfaltni lak osušio, zaštićene su i poledine ploča. Crtanjem pomoću igle po grundiranoj površini ploče odstranjen je asfaltni lak do vidljivosti metalne površine te je na taj način omogućeno djelovanje jetke na iscrtanu površinu. Za jetkanje ploča korištena je *dušična kiselina* u omjeru 1:30 što znači da je jetka bila zamiješana s jednim dijelom kiseline i trideset dijelova vode. Ploče su jetkane u više faza te su bile izložene kiselini različitim vremenskim trajanjima jetkanja kako bih postigla određene debljine bakropisnih linija i željenu crninu na otisnutim grafikama.

4. 1. BAKROPIS

Hozo (1988: 280) Bakropis je grafička tehnika dubokog tiska koja se izvodi s iglom na bakrenoj ploči. Smatra se da najraniji pokušaji otiskivanja s jetkanih ploča potječe iz radionice augsburškog majstora ukrašavanja oružja Daniela Hopfera koji početkom XVI. stoljeća razvija novi tehnički postupak.

Za širu, lakšu i izražajnu primjenu bakropisa omogućila je zamjena željezne ploče bakrenom i pronalazak odgovarajuće jetke za bakar. Taj proces pripisuje se Augustinu Hirschvogelu. Pod njegovim utjecajem Alberecht Altdorfer počinje prakticirati rad na bakrenoj ploči baveći se većinom pejzažima.

Hozo (1988:282) navodi kako zahvaljujući slikaru Francescu Mazzoli bakropis u XVI. stoljeću u Italiji postaje sve više popularan. On je prvi umjetnik koji je naslutio i počeo razvijati nove izražajne mogućnosti u bakropisu. Veliki utjecaj i znanje prenio je na svoje sljedbenike i učenike. Jedan od njih bio je i Andrija Medulić koji je u svome radu većinu vremena koristio suhu iglu, zatim Federigo Barocci, također Mazzolinov učenik koji se bavio

bakropisom. Bio je jedan od glavnih pokretača u razvoju ranobarokne umjetnosti. Kada govorimo o bakropisu u nizozemskoj umjetnosti, njen prvi umjetnik smatra se Lucas van Leyden koji je na svojim portretima kombinirao bakropis i bakrorez. Sličnu vrstu rada možemo primijetiti i u Diericka. On je u početku svojega djelovanja bakropis koristio u kombinaciji s graviranjem.

Hozo (1988:284-291) navodi kako u razdoblju XVII. stoljeća dolazi do novih razvoja i mogućnosti. Najznačajniji predstavnici toga doba jesu: Jacques Callot, Anthony van Dyck i Rembrandt. Bakropisac Jacques Callot s velikim opusom djela zaslužan je za daljnji razvoj francuskog bakropisa s vrlo različitim sadržajem i kompozicijama. Neka od njegovih najpoznatijih djela nastala su pod utjecajem talijanske umjetnosti dok je boravio u Firenzi (1604.) i Rimu (1608. – 1609.). Česti su u njegovom stvaralaštvu bili prikazi vojnika, seljaka, građana, složenije kompozicije koje su se isprepletale s religioznim i mitološkim temama. Zatim francuski bakropisac Claude Lorrain koji je svojom tehnikom struganja dolazio do savršeno idealiziranih pejzaža s izraženim osjećajem za prikaz atmosfere. Od njemačkih majstora iz XVII. stoljeća dva su velika umjetnika, Adam Elsheimer koji je postizao jasno definirane planove i dubinu u svojim pejzažima s figurama, zatim Hollar koji je ostavio mnogobrojan opus svojih bakropisa izvedenih u tehnici čistog jetkanja. Anthony van Dyck jedan od Rubensovih učenika koji se posebno istaknuo u portretima. Djelovanje Rembrandta van Rijna možemo podijeliti u tri bitna razdoblja: prvo je razdoblje od 1623. do 1639. i radovi koji se odnose na čist bakropis, čistu liniju; za drugo je razdoblje od 1640. do 1650. karakteristično kombiniranje jetkane i baršunaste linije suhe igle da bi postigao dramatičniji odnos svjetla i sjene, a istaknut je interes za pejzaž; u trećem razdoblju njegova stvaralaštva nastaju njegovi najbolji bakropisi s vrlo čestim intervencijama suhe igle. Njegov bakropis „*Tri križa*“, odrađen suhom iglom koji se sastojao od tri faze smatra se jednim od njegovih najznačajnijih djela. (Slika 11.)

Slika 11. Rembrandt H. van Rijn, *Tri križa*, (1606-1669)

U XVIII. stoljeću bakropis sve više postaje samostalno izražajno sredstvo u kojemu se umjetnici slobodnije izražavaju na način da iznose svoje osjećaje. Pišući o glavnim karakteristikama bakropisa u XVIII. stoljeću, Hozo tvrdi kako „Izražajna sredstva bakropisa u XVIII. stoljeću imat će širi dijapazon mogućnosti – od imitacije bakroreza i uobičajene klasične manire bakropisa do nonšalantno realizovanih likovnih individualnih ekskurza“. (Hozo, 1988:296). Uz ovu tvrdnju, glavnu poveznicu ima talijanski bakropis toga doba i jedan od njenih najznačajnijih predstavnika Giovanni Battista Tiepolo. Njegovi su bakropisi pretežito bili mitoloških i alegorijskih scena. Snažan utjecaj na razvoj bakropisa krajem XVIII i početkom XIX stoljeća u Španjolskoj ima Francisco Jose de Goya koji uz bakropis koristi tehniku suhe igle i aquatinte. U njegovu radu prisutni su realistični elementi koji se isprepleću s alegoričnom simbolikom.

Hozo (1988:306) navodi da u XIX. st. dolazi do pada zainteresiranosti umjetnika za bakropis jer se umjetnici usmjeravaju na novootkrivene tehničke postupke litografije. Uspon bakropisa u XX. stoljeću vezan je uz interes impresionista. Bave se problematikom svjetla i sjene, odnosno građenjem atmosfere.

5. ZAKLJUČAK

Tijekom višemjesečnog rada na grafikama shvatila sam koliko sjećanja zauzimaju važnu ulogu u našim životima i imaju važnu ulogu u našem razvijanju od početka djetinjstva te kako neka od njih ostaju duboko urezana u nama i ni na koji način ih ne možemo zaboraviti. Postoje i ona sjećanja koja su polovična te bi se razmišljanjima ili prisjećanjima nekih uspomena iz djetinjstva mogli lakše prisjetiti te ona sjećanja koja nikada nismo uspjeli povratiti. Ovaj proces rada baziran je na polovičnim sjećanjima tako da je bilo potrebno prisjetiti se svih događaja, osjećaja, emocija i osoba koje su bili važan dio djetinjstva. U prisjećanju važnu su ulogu imale razne priče iz djetinjstva koje su pričavali roditelji, bake i djedovi. S obzirom na to da je zamisao bila da prikaz bude što detaljniji, za lakše prisjećanje bilo je potrebno posjetiti određena mjesta kako bi se sjećanja upotpunila.

6. LITERATURA

GeeK.hr Znanost. Hrvatski znanstveni-popularni portal

<https://geek.hr/znanost/clanak/ljudsko-pamcenje-kako-stvaramo-zaboravljamo-i-prisjecamo-se-sjecanja/> [pristup: 24.08.2024]

Hrvatska enciklopedija. URL:<https://www.enciklopedija.hr/clanak/pamcenje> [pristup: 24.08.2024]

Hrvatska enciklopedija. URL:<https://www.enciklopedija.hr/clanak/amnezija> [pristup: 24.08.2024]

Hozo, Dž. (1988) *Umjetnost multioriginala*. Mostar: prva književna komuna

Pozvek, E. (2024) Pamćenje. *Varaždinski učitelj: digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje*, 7(14), 106-116

7. PRILOZI

Slika 1. Skica tušem

Slika 2. Skica tušem

Slika 3. Skica tušem

Slika 4. Skica tušem

Slika 5. Završni rad

Slika 6. Završni rad

Slika 7. Završni rad

Slika 8. Završni rad

Slika 9. Završni rad

Slika 10. Završni rad

Slika 11. Rembrandt H. van Rijn, *Tri križa*